

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Αντώνιος Αιμίλιος Ταχιάος, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ

«ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ. ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΝ 18^ο ΑΙΩΝΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ
ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ»

Ο 18ος αιώνας είναι εποχή μεγάλων αλλαγών μέσα στον ελληνικό πνευματικό χώρο. Η διάδοση του δυτικής προέλευσης Διαφωτισμού θέτει τους εκπροσώπους του μπροστά σε προβληματισμούς που δεν υπήρχαν στο παρελθόν. Οι γνώσεις που προωθούνται σχετικά με τις νέες επιστημονικές ανακαλύψεις προβληματίζουν τον συντηρητικό κόσμο, ο οποίος φοβάται μήπως με τη αποδοχή τους ενταχθεί στη χορεία των ορθολογιστών που αρνούνται τις παραδοσιακές θέσεις. Ωστόσο υπάρχουν μεμονωμένα άτομα τα οποία, μολονότι ανήκουν στον συντηρητικό χώρο δεν είναι εντελώς αρνητικά προς τα νέα ρεύματα, αλλά αποδέχονται εν μέρει απόψεις τους. Μέσα σ' αυτή την προοπτική εξετάζονται και οι θέσεις του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου, καθώς και τα προβλήματα που συνδέονται με αυτές.

Κρίτων Χρυσοχοΐδης, Διευθυντής Ερευνών Ινστιτούτου Βυζαντινών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα
Ερευνών

«Η ΑΘΩΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ»

Στην εισήγηση επιχειρείται να σκιαγραφηθούν ορισμένες καίριες πτυχές της ιστορίας του Αγίου Όρους στο δεύτερο ήμισυ του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα, που απαντούν στο ερώτημα ποιός ήταν ο Άθω στον οποίο έζησε και δημιούργησε ο Άγιος Νικόδημος για 35 περίπου έτη.

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία για τον Άθω της εποχής αυτής σχεδόν κυριαρχείται από μελέτες σχετικές με το κίνημα των Κολλυβάδων, τα πρόσωπα που το εκπροσωπούν και τις ιδέες τους, τη θεολογία που ανέπτυξαν αλλά και τις αντιδράσεις που προκάλεσαν. Έτσι δημιουργείται η εντύπωση ενός αποκλειστικά θεολογούντος και εσωστρεφούς Άθω, παρά το γεγονός ότι η φιλοκαλική αναγέννηση που εκφράζει το κίνημα και αποτελεί το σημαντικότερο πνευματικό γεγονός των νεώτερων χρόνων, ξεπερνά κατά πολύ τα γεωγραφικά όρια της μοναστικής πολιτείας.

Η πραγματικότητα του Άθω στο δεύτερο ήμισυ του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα φαίνεται να είναι λίγο διαφορετική και περισσότερο σύνθετη.

Είναι περίοδος πολυεπίπεδης ακμής, οικονομικής, δημογραφικής αλλά και ευρύτερα πολιτισμικής του Άθωνικού μοναχισμού.

Η οικονομική ανάκαμψη εκδηλώνεται: α) με τη θεαματική αύξηση των αγιορειτικών μετοχίων που δεν περιορίζεται στην γιγάντωση των αγροτικών εγκαταστάσεων αλλά επεκτείνεται και στην

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

αθρόα προσάρτηση μικρών μονών β) με τη συστηματική άσκηση του θεσμού της ζητείας σε ευρύτετες γεωγραφικές περιοχές κυρίως της νότιας Βαλκανικής. Οι δύο ανωτέρω παράγοντες αλλά και οι συχνές μετακινήσεις Αθωνιτών στο δυτικοευρωπαϊκό χώρο δημιουργούν πλέγμα σχέσεων με γόνιμες αλληλοεπιδράσεις και οσμώσεις με τις τοπικές ορθόδοξες κοινωνίες και κάνουν τον Άθω κοινωνό των νέων ιδεών της εποχής.

Η οικονομική άνθηση αντανακλάται στις εκτεταμένες μεταβολές του δομημένου χώρου της Αθωνικής χερσονήσου. Πολλά νέα καθολικά, τράπεζες και παρεκκλήσια οικοδομούνται ενώ επεκτείνονται και ανακατασκευάζονται περίβολοι, αλλάζοντας ακόμη και τη μορφή πολλών μονών.

Η δημογραφική ανάκαμψη δεν περιορίζεται μόνο στην αύξηση του αριθμού των μοναχών στις κυρίαρχες μονές αλλά και στα κελιά, τα οποία φαίνεται να πολλαπλασιάζονται και να ανθούν την περίοδο αυτή.

Ο Άθως του αγίου Νικοδήμου είναι ένας εξωστρεφής Άθως με ιδιότυπα κοσμοπολίτικα στοιχεία και εκκοσμικεύσεις αλλά και κατασταστική ρευστότητα. Συγχρόνως όμως είναι ο Άθως που συμμετέχει στα δρώμενα και τους προβληματισμούς μιας ανήσυχης εποχής, εφόσον και επιλέγεται από την ηγεσία της εκκλησίας ως ο τόπος όπου θα επιχειρηθεί η διαμόρφωση της ελίτ του ορθόδοξου κόσμου.

Γέρων Παύλος Λαυριώτης

«Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ ΩΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΜΟΝΑΧΟΥ»

Η ημετέρα εργασία υπό τον τίτλον « Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης ως πρότυπο μοναχού» διαιρείται σε δύο ενότητες.

A. η πρώτη, περιλαμβάνει συνοπτικώς, το πρό του μοναχικού βίου στάδιον: Γέννησις – σπουδαί – γνωριμία με αγιορείτας πατέρας και

B. η δεύτερη, περιλαμβάνει, ό,τι σχετίζεται με τον μοναχικόν αυτού βίον: Εργασία των μοναχικών αρετών, προσφορά εις την εκκλησία.

Κωνσταντίνος Μανάφης, Ομ. Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών

Χρήστος Αραμπατζής, Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

«Η ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ "ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ" ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟ
ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙΟ. ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ»

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Το Περί της συνεχούς Θείας Μεταλήψεως ζήτημα προέκυψε σχεδόν ταυτόχρονα στο Άγιον Όρος με την έριδα Περί των Κολλύβων και Μνημοσύνων.

Η κυκλοφορία αρχικά φυλλαδίων και κατόπιν εγχειριδίων διέδωσε την έριδα και έξω από το Άγιον Όρος, με αποτέλεσμα να εμπλακούν λόγιοι θεολόγοι του 18ου αιώνα.

Ειδικότερα η κυκλοφορία του εγχειριδίου Περί της Συνεχούς Θείας Μεταλήψεως που κυκλοφόρησε ανώνυμα το 1783 προκάλεσε την αντίδραση ενός εκ των διασημότερων λογίων θεολόγων της εποχής, του Σεργίου Μακραίου, ο οποίος σε επιστολή του προς τον Κύριλλο τον εξ Αγράφων, διατυπώνει βαρύτατους χαρακτηρισμούς τόσο για το περιεχόμενο όσο και για τον συντάκτη του.

Στην επιστολή αυτή απαντά με δριμύτητα και σκωπικό τρόπο ο Αθανάσιος Πάριος, με μια απαντητική προς τον Σέργιο Μακραίο επιστολιμαία πραγματεία. Στην πολυσέλιδη πραγματεία του ο Πάριος υπερασπίζεται και καταρρίπτει ένα προς ένα τα επιχειρήματα του Σεργίου, στηριζόμενος στην πατερική παράδοση και στην φιλολογική επάρκεια του ανώνυμου συγγραφέα. Συγχρόνως σκιαγραφεί με ξεκάθαρο τρόπο την προσωπικότητα και την θεολογική ταυτότητα του.

Αρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας,

Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

«ΠΑΤΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ ΚΟΛΛΥΒΑΔΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ»

Ἡ φιλολογική καί γραμματολογική συζήτηση περί τῆς πατρότητος τῶν εὐχαριστιακῶν συγγραφεῶν τῶν φιλοκαλικῶν νεοησυχαστῶν πατέρων τοῦ 17 αἰῶνος καλά κρατεῖ. Μαρτυρίες παλαιές καί νεώτερες ἄλλοτε δημιουργοῦν σύγχυση καί ἄλλοτε δίνουν διεξόδους γιά προτάσεις λύσεως τῶν σχετικῶν προβλημάτων. Καί τό μέν Περί συνεχοῦς μεταλήψεως ἐγχειρίδιο τοῦ 1777 ἔχει ἀποδοθεῖ ἀπό τήν ἔρευνα, πέραν πάσης ἀμφιβολίας, στόν διδάσκαλο Νεόφυτο Καυσοκαλυβίτη. Ἐπομένως οἱ προβληματισμοί ἐντοπίζονται περισσότερο στήν πατρότητα τοῦ ἀκολουθοῦντος χρονικά ὁμοτίτλου ἔργου. Εἶναι τοῦ Μακαρίου Κονίνθου ἢ τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτου; Ἐνῶ λοιπόν πολλά ἔχουν διευκρινισθεῖ, ἡ ἔρευνα καί ἀξιοποίηση νέων πηγῶν ἐκ χειρογράφων θά βοηθήσει νά διατυπωθοῦν οἱ τελικές τυχόν προτάσεις.

Ἡ εὐχαριστιακή διδασκαλία τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν στοιχεῖ στήν ἀποστολική παράδοση καί τήν ἀπλανή πατερική ὁδό. Σκοπός τῆς διδαχῆς τους εἶναι ἡ παρακίνηση τῶν πιστῶν στήν συχνή μέν ἀλλά παράλληλα καί ἀξία μετοχή στή θεία κοινωνία, μέσα στό νεκρωτικό κλίμα τῶν τυπολατρικῶν καί ἀντιευχαριστιακῶν πρακτικῶν τῆς Τουρκοκρατίας.

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Μοναχός Μωυσής Αγιορείτης

«ΜΟΝΕΣ ΠΟΥ ΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΚΟΛΛΥΒΑΔΕΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ»

Η ίδρυση μονών στον ελλαδικό χώρο, κυρίως στα νησιά του Αιγαίου πελάγους, από οσίους και ενάρετους Αγιορείτες πατέρες, ακολούθους του γνήσια αναγεννησιακού κινήματος των Κολλυβάδων, αποτελεί ευλογία και αντίσωμα στον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό. Οι περί τις πενήντα αυτές μονές, οι ιδρυθείσες από τους οσίους Νήφωνα τον Χίο, Μακάριο Νοταρά, Αθανάσιο Πάριο, Ιερόθεο Γεωργίου, Φιλόθεο Γεωργίου, Κύριλλο Παπαδόπουλο, Αρσένιο τον εν Πάρω, Άνθιμο Κουρκούλη, Διονύσιο της Σκιάθου και άλλους διατήρησαν

Φώτης Δημητρακόπουλος, Καθηγητής Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

«ΤΟ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΡΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΣΚΙΑΘΟΥ»

Από την αλληλογραφία του Καΐρη με τον ηγούμενο Φλαβιανό της Σκιάθου, την οποία σχολίασε ο Ι. Πολέμης, γνωρίζαμε ότι κατά τον περιορισμό του πρώτου στη Μονή της Σκιάθου, τους άρεσε να διαβάζουν τις επιστολές του Παρίου από χειρόγραφο που σωζόταν στη μονή αυτή. Τίποτε άλλο, ωστόσο, δεν γνωρίζαμε για το χειρόγραφο αυτό.

Ασχολούμενος επί σειράν ετών με τον νέο κατάλογο των χειρογράφων της μονής, ανακάλυψα το χειρόγραφο παραποποιητημένο στον φάκελο εγγράφων αρ. 14.

Δυστυχώς, το χειρόγραφο είναι ακέφαλο και με παραγμένη σειρά φύλλων, με βάση όμως τις σημειωμένες από τον γραφέα αρχοτέλειες των οποίων (κάτω δεξιά -πάνω αριστερά) τα έβαλα στην κανονική τους σειρά και τα επαναρίθμησα. Δεν αποκλείεται να ευρεθούν και άλλα φύλλα μέσα στην πληθώρα των ποικίλων σπαραγμάτων. Πάντως, δεν είμαι ακόμη σε θέση να αποφανθώ αν το χειρόγραφο είναι αντιγραμμένο από τον άγιο Αθανάσιο τον Πάριο ή όχι.

Μοναχός Πατάπιος Κουσοκαλυβίτης

«Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Ο ΣΚΟΥΡΤΟΣ»

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται η προσωπικότητα και το έργο ενός από τα πρόσωπα εκείνα του αθωνικού κόσμου που έχουν συνδέσει την ζωή και την δράση τους με σημαντικές πτυχές της Αγιορειτικής ιστορίας: του ιερομονάχου Παρθενίου, του Πνευματικού και ζωγράφου του Σκούρτου, από τον Φουρνά των Αγράφων. Ο οσιακής μνήμης ιερομόναχος Παρθένιος ασκήθηκε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στο Λαυριώτικό Κελλί του Αγίου Γεωργίου στις Καρυές. Στο Κελλί αυτό γινόταν οι συνάξεις των ιεροπρεπών Κολλυβάδων – ανάμεσα τους και ο όσιος Νικόδημος ο αγιορείτης – και φυλάσσονταν τα έγγραφα, στα οποία διατυπώνονταν οι απόψεις τους σχετικά με το θέμα των Μνημοσύνων και της συχνότητας της Θείας Μεταλήψεως. Στο Κελλί αυτό επίσης, φιλοξενούμενος κατά καιρούς ο όσιος Νικόδημος όχι μόνο συνέγραψε ορισμένα βιβλία του, αλλά και εκοιμήθη οσιακά.

Από τον Βίο του οσίου Νικοδήμου μας είναι γνωστό ότι λίγες ώρες πριν από την κοίμησή του, ζήτησε μαζί με τα ιερά λείψανα του αγίου Μακαρίου, να προσκυνήσει και εκείνα του ιερομονάχου Παρθενίου, τα οποία μετά την ανακομιδή τους ευωδίαζαν. Ο ίδιος μάλιστα ο όσιος Νικόδημος αποκαλεί τον Παρθένιο « Πνευματικό του Πατέρα». γράφεται χαρακτηριστικά: « και παρακαλώ σας, φέρετε μου τα λείψανα των Αγίων μου Πατέρων, αγίου Μακαρίου Κορίνθου και Παρθενίου, αγίου πνευματικού Πατρός μας». Αναφορά στην αγιότητα του Παρθενίου, μεταξύ άλλων πηγών της εποχής, γίνεται από τον ίδιο τον όσιο Νικόδημο στην Απολογία Πίστεως: «... αν άλλο δεν παρακινήση τους εν Χριστώ αδελφούς μας... ας τους δυσωπήση η άνωθεν μαρτυρία, και η δόξα και τιμή, με την οποίαν εδόξασεν ο Θεός... τον μακαρίτην παπάν Παρθένιον Ζωγράφον, τον κοινόν Πνευματικόν του Αγίου Όρους ου τινος μετά την ανακομιδήν, ανεφάνησαν τα ιερά λείψανα ευωδιάζοντα»

Μοναχός Θεόκτιστος Δοχειαρίτης

«Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΚΑΙ Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΔΟΧΕΙΑΡΙΟΥ. ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ»

δεν έχει παραδοθεί

Μοναχός Νικόδημος Μπιλάλης

« Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ "ΝΕΟΝ ΜΑΡΤΥΡΟΛΟΓΙΟΝ" » (1799)

δεν έχει παραδοθεί

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Χρήστος Οικονόμου, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

«ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΠΤΑ ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΔΗΜΟ
ΤΟΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ»

Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης έτρεφε ιδιαίτερη συμπάθεια στον απόστολο Παύλο και ιδιαίτερη αγάπη στις επιστολές του. Ο Όσιος δεν είναι ένας απλός συμπληγητής ή εραμιστής ή μεταφραστής της ερμηνείας των επιστολών του Παύλου από τον Θεοφύλακτο Βουλγαρίας αλλά έχει τόσο πρωτοτυπία όσο και δημιουργική παραγωγή ενός καινούριου έργου, μιας προσφοράς προς τους λογίους και προς τους αγραμμάτους πιστούς ή αναγνώστες των συγγραμμάτων του. Έχει δική του προσωπική άποψη ο Αγιορείτης μοναχός είτε διορθώνει γνώμες άλλων, είτε συμπληρώνει σχόλια και τα προσαρμόζει στην Ορθόδοξη παράδοση, μέσα από τη μελέτη της Αγίας Γραφής, των Πατέρων της Εκκλησίας, την νομοκανονική εκκλησιαστική τάξη και τη βίωση της λατρείας της υμνολογίας, της τιμής των αγίων και της πνευματικής άσκησης.

Σκοπός της μεταφράσεως του Αγίου Νικοδήμου της ερμηνείας των επιστολών του αποστόλου Παύλου από τον Θεοφύλακτο Βουλγαρίας είναι να ωφεληθούν όλοι οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί όταν ακούν στην εκκλησία να διαβάζονται στις συνάξεις τους οι επιστολές. Ο Όσιος θεωρούσε τα θεόπνευστα κείμενα του Αποστόλου ασφαλείς βάσεις για την πίστη των Χριστιανών και αρχές θεμελιώδεις για την κατά Χριστόν ευσέβεια. Πίστευε πως οι Επιστολές εξασφαλίζουν την Ορθόδοξη ταυτότητα, της Μίας, Αγίας, Καθολικής και Αποστολικής Εκκλησίας, είναι ο κανόνας των ορθών δογμάτων και έλεγχος των νόθων φρονημάτων, δηλαδή των αιρέσεων. Ακόμη τις θεωρεί ως ταμεία των διαφόρων χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος και των μυστηρίων της Εκκλησίας. Εξάλλου, κατά τον Όσιο, η ανακάλυψη του νοητού κόσμου και η ανάπτυξη του θείου ευαγγελίου οφείλονται στις επιστολές του Παύλου, όπως και η ερμηνεία γεγονότων της Θείας Οικονομίας και της ζωής του ίδιου του Χριστού. Τα λόγια του Παύλου, κατά τον Ιερό Πατέρα, είναι λόγια του Χριστού, επειδή ο Χριστός ήταν αυτός που μιλούσε μέσα από τον Απόστολο.

Αστέριος Αργυρίου, Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Στρασβούργου

«ΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ (1800) ΤΟΥ
ΠΗΔΑΛΙΟΥ»

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Στον αθωνίτη ιερομόναχο Θεοδώρητο, συγγραφέα της Ερμηνείας εις την Αποκάλυψιν του Ιωάννου (Λειψία 1800), είχε ανατεθεί η επιστασία της έκδοσης του Πηδαλίου της νοητής νηός (Λειψία 1800) του Νικοδήμου του Αγιορείτου. Όσες και όποιες κι αν υπήρξαν οι μεταγενέστερες μελέτες ή απλές αναφορές πάνω στο θέμα αυτό, οι επεμβάσεις του Θεοδώρητου στην πρώτη έκδοση του Πηδαλίου είναι γνωστές ήδη από το 1802, το έτος καταδίκης τους από τον τέως πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτο Ζ' . συγκεκριμένα πρόκειται κυρίως για δέκα – οκτώ « προσθήκες» στις « διάφορες φιλολογικές υποσημειώσεις των συγγραφέων του Πηδαλίου, συνολικά γύρω στις 775 γραμμές ή περί τις 10 σελίδες. Ο Νεόφυτος Ζ' διακρίνει επτά θέματα στις παρεμβάσεις αυτές, κυρίως νομοκανονικά και εθιμοτυπικά όπου όμως ανακαινίζονται τα παλιά περί μνημοσύνων σκάνδαλα και γίνεται λόγος περί του Αντιχρίστου.

Στην ανακοίνωση μας θα εξετάσουμε πρώτα κατά πόσο η επέμβαση σε ξένο κείμενο ήταν δυνατή, επιτρεπτή ή συνήθης την εποχή εκείνη. Θα δούμε επίσης κατά ποιό τρόπο γίνονται οι επεμβάσεις του Θεοδώρητου.

Κυρίως όμως θα μας απασχολήσει το θέμα του « γιατί». Γιατί ο Θεοδώρητος προέβη στην ενέργεια αυτή; γιατί οι «φιλολογικές σημειώσεις» εξέταζαν θέματα που είχαν απασχολήσει τον ίδιο στην Ερμηνεία του; γιατί έκρινε τον «τόπο» κατάλληλο για να κάνει διαφήμιση του δικού του έργου; Ασφαλώς και για τους τρεις αυτούς λόγους. Κυρίως όμως γιατί ο Θεοδώρητος κρατούσε, ιδεολογικά, στάση διαφορετική από τον Νικόδημο έναντι των ιερών κανόνων και των ερμηνευτών τους. Κι αυτό έχει τη μεγαλύτερη σημασία. Πάνω σ' αυτό λοιπόν το σημείο θα επιμείνει περισσότερο η δική μας παρέμβαση στο συνέδριο. Θα εξετάσουμε την ιδεολογική θέση έναντι της Παράδοσης ενός αθωνίτη μοναχού που είχε δεχτεί τον « θανατηφόρον καπνόν» των ιδεών του Διαφωτισμού σε αντίθεση με τον Νικόδημο που θεωρούσε την ταπεινότητά του ως ένα « των αναμνηρungskιζόντων ζώων»

Θεόδωρος Γιάνκου, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ
«ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΗΔΑΛΙΟΥ»

δεν έχει παραδοθεί

Lora A. Gerd, Επιστημονική Συνεργάτιδα του Ινστιτούτου Ιστορίας της Ρωσικής Ακαδημίας
Επιστημών

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμησή του»

«Η ΑΠΟΔΟΧΗ ΕΤΕΡΟΘΡΗΣΚΩΝ ΚΑΙ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ VELICHKOVSKI»

Ο 46^{ος} και 47^{ος} κανόνας των Αγίων αποστόλων ορίζουν την καθαίρεση επισκόπων και πρεσβυτέρων, οι οποίοι αποδέχονται το βάπτισμα των αιρετικών. Από τότε η εκκλησία και το κανονικό δίκαιο ακολούθησαν δύο πρακτικές: να θεωρούν όλους τους ετεροδόξους ως αβάπτιστους που πρέπει να αναβαπτίζονται (όπως για παράδειγμα η Σύνοδος της Κωνσταντινούπολης το 1755 και ο Άγιος Νικόδημος) και κατ'οικονομίαν όσοι ήταν βαπτισμένοι στο όνομα της Αγίας Τριάδος μόνο να χρίονται με Άγιο Μύρο. Από την Α' Οικουμενική Σύνοδο (κανών 19), της Β' (κανών 7) και την Πενθέκτη (κανών 95), η εκκλησία κλείνει προς την δεύτερη πρακτική και σταθεροποιεί τρία στάδια αποδοχής ετεροθρήσκων και ετεροδόξων: α) βάπτισμα, β) χρίσμα με Άγιο Μύρο και γ) αναθεματισμό της αίρεσης. Αυτή η επιείκεια προς τους ετεροδόξους κυριαρχούσε στον Ελληνικό κόσμο κατά την Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή περίοδο. Η κατάσταση άλλαξε τον 18^ο αιώνα, όταν ο Πατριάρχης Κύριλλος Ε' εξέδωσε απόφαση υπέρ του αναβαπτισμού των Λατίνων και Αρμενίων (1755). Η ίδια γραμμή συνεχίζεται από τον Άγ. Νικόδημο (στο Πηδάλιον), ο οποίος θεωρεί τους Λατίνους ως αβάπτιστους.

Η Ρωσική Εκκλησία από τις αρχές της ιδρύσεως της ακολούθησε ουσιαστικά την πρακτική της οικονομίας. Μέχρι τον 17^ο αιώνα οι Λατίνοι γίνονται δεκτοί στην Ορθοδοξία με Χρίσμα, όπως μαρτυρείται στις Ερωταποκρίσεις του μητροπολίτη Νήφωνα του Νόβγοροδ προς τον μοναχό Κήρυκο. 12^{ος} αιώνας, και την αλληλογραφία των Ρώσων ιεραρχών με την Ανατολή. Μόνο στην Σύνοδο της Μόσχας το 1620 αποφασίστηκε να αναβαπτίζονται οι Λατίνοι. Η απόφαση αυτή ήταν αποτέλεσμα των πολιτικών συνθηκών και της Πολωνικής εισβολής στη Ρωσία στις αρχές του 17^{ου} αιώνα. Από το 1667 οι Λατίνοι άρχισαν πάλι να χρίονται με Άγιο Μύρο και από το 1718 επίσης οι Διαμαρτυρόμενοι. Τον 18^ο αιώνα η Τάξις αποδοχής ετεροδόξων όριζε ότι οι Ρωμαιοκαθολικοί πρέπει να απαρνούνται τα σφάλματά τους.

Νικόλαος Ζαχαρόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ
«ΤΑ ΕΝ ΝΩ ΚΑΙ ΕΝ ΚΑΡΔΙΑ, ΕΝ ΛΟΓΩ. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ»

δεν έχει παραδοθεί

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμησή του»

«ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ ΑΡΧΑΙΟΠΡΕΠΩΝ ΒΙΩΝ ΕΙΣ ΑΠΛΟΥΣΤΕΡΑΝ ΔΙΑΤΥΠΩΣΙΝ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ»

Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης εις το « Νέον Μαρτυρολόγιον» δημοσιεύει βίον του Νεομάρτυρος αγίου Αντωνίου του Αθηναίου εις δημόδη γλώσσαν. Σημειώνει ότι τον ίδιον βίον « συνέγραψε ελληνικά» ο πανοσιολογιώτατος ιερομόναχος Ιωακείμ ο Πάριος.

Κατά την ανακοίνωσιν συγκρίνονται οι δύο διατυπώσεις του βίου.

Αθανάσιος Καραθανάσης, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ
«ΣΧΟΛΙΑ ΣΕ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ»

Σε εκδόσεις του αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου διακρίνονται ονόματα γνωστών προσώπων της εποχής, που συνεργάσθηκαν με τον άγιο στηρίζοντας την έκδοση έργων του, όπως οι Πατριάρχες Γρηγόριος ο Ε΄, Νεόφυτος και Κύριλλος, ο εξάδελφος του Ιερόθεος, μητροπολίτης Ιωαννίνων, οι Αγιορείτες Στέφανος και Νεόφυτος, οι Σκουρταίοι, ο βιογράφος Ονούφριος ο Ιβηρίτης. Την δαπάνη έργων του έχει αναλάβει το τυπογραφείο Γλυκύδων στην Βενετία, οι Ηπειρώτες μεγαλέμποροι της Μόσχας Ζωσιμάδες, οι αναφερθέντες Οικουμενικοί Πατριάρχες, που έγραψαν και επιστολές για την σημασία του έργου του αγίου Νικοδήμου, οι αγιορείτες του Πρωτάτου Δαβίδ Καλλυμουχάς και Ιάκωβος ο Λέσβιος. Εντύπωση προκαλεί ο μεγάλος αριθμός συνδρομητών, μεταξύ των οποίων το σύνολο των μονών του Αγίου Όρους, Φαναριώτες ηγεμόνες, ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο Λόρδος Γκίλφορντ, ο Λάζαρος Κουντουριώτης, Έλληνες πάροικοι της Βενετίας, της Ρωσσίας των παραδουνάβιων ηγεμονιών, διδάσκαλοι και έμποροι. Αξιοσημείωτα είναι και τα αφιερωθέντα επιγράμματα, αλλά και πολύ υψηλός αριθμός αντιτύπων του έργου του Νικοδήμου, τουλάχιστον από τις εκδόσεις των Γλυκύδων.

Κωνσταντίνος Πιτσάκης, Καθηγητής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
«ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΠΛΑΝΗΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΔΗΜΟ ΔΥΟ ΠΟΙΗΤΙΚΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ»

Στο πλαίσιο ευρύτερης έρευνας, παρουσιάζονται δύο περιπτώσεις πεπλανημένης απόδοσης στον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη ποιητικών κειμένων, τα οποία έχουν κατά τον ένα ή τον άλλο

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμησή του»

τρόπο, ενταχθή σε λειτουργικά βιβλία και σε λειτουργική χρήση, και διερευνάται η προέλευση της πεπλανημένης αυτής απόδοσης. Πρόκειται για:

α) Τους στίχους προ του συναξαρίου για τον άγιο Φώτιο πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (6 Φεβρουαρίου), που έχουν ενταχθή και στην εν χρήσει ακολουθία του από τον μητροπολίτη Σταυρουπόλεως Κωνσταντίνο Τυπάλδο- Ιακωβάτο (1848): Θνήσκων Φώτιος ...

β) Την παράφραση σε ηρωικό εξάμετρο της ευαγγελικής περικοπής του Εσπερινού του Πάσχα: Ούσης όψις τῆς ἡμέρας ἐκείνη ... (Ιω. 20. 19-25). Ίσως στον Νικόδημο ανήκει η προσθήκη της παράφρασης των προκαταρκτικών της ανάγνωσης του Ευαγγελίου: Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι... = Ὅφρα κε νωιτέροισιν...

Συμεών Πασχαλίδης, Επίκουρος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

« ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ»

Ἡ συλλογή Φιλοκαλία, ὁ πρῶτος καρπὸς τῆς ἐκδοτικῆς συνεργασίας τῶν ἁγίων Μακαρίου Νοταρᾶ καὶ Νικοδήμου Ἀγιορείτου, συνέβαλε, ὡς γνωστὸν, στὴ λεγόμενη «φιλοκαλικὴ ἀναγέννηση», μία πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν χριστιανῶν αὐτῆς τῆς περιόδου, βασιζόμενη στὰ κείμενα τῶν νηπτικῶν πατέρων. Τὸ φαινόμενο μάλιστα αὐτὸ δὲν περιορίστηκε μόνον στὸ χῶρο τῆς ἑλλη- νόφωνης Ἀνατολῆς, ἀλλὰ ἐπεκτάθηκε σχεδὸν ἄμεσα, μὲ τὶς μεταφράσεις τῆς ἀρχικᾶ ἀπὸ τὸν Παῖσιο Βελιτσκόφσκι καὶ τὸν Θεοφάνη τὸν Ἑγκλειστο, σήμερα δὲ καὶ σὲ δυτικὲς γλῶσσες, σὲ ὁλόκληρο τὸν ὀρθόδοξο καὶ ἐν γένει χριστιανικὸ κόσμο.

Τὴ σχετικὴ ἔρευνα ἔχει ἀπασχολήσει καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολεῖ τὸ ζήτημα τῶν πιθανῶν ἢ βέβαιων χειρόγραφων πηγῶν ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀντλήσε τὸ ὑλικὸ τῆς Φιλοκαλίας ὁ ἅγιος Μακάριος Νοταρᾶς, γιὰ νὰ τὴν παραδώσει πρὸς τελικὴ ἐπιθεώρηση στὸν ὄσιο Νικόδημο. Ἔτσι, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔχουν προταθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀ.-Α. Ταχιάο, G. De Durand, P. Géhin, μητρ. Χρυσόστομο Σαββάτο κ.ἄ. ὡς χειρόγραφα τῆς Φιλοκαλίας οἱ κῶδ. Βατοπεδίου 57 καὶ 605, Μεγ. Λαύρας Μ 54, ΕΒΕ 547 καὶ Καρακάλλου 72.

Στὴν προηγηθεῖσα ἔρευνα ἔρχεται νὰ προσθέσει ἡ προσωπικὴ μας ἔρευνα κάποια ἀκόμη χειρόγραφα μὲ ἀγιορειτικὴ προέλευση, ὅπως οἱ κῶδ. Παντοκράτορος 98, Ἰβήρων 344, Κυριακοῦ Σκήτης Ἁγίας Ἄννης 57 καὶ 58 κ.ἄ. Εἰδικὰ γιὰ τοὺς τελευταίους γνωρίζουμε ὅτι προέρχονται ἢ σχετίζονται μὲ τὸν ἁγιαννανίτη μοναχὸ Διονύσιο Καλλιουπολίτη, γνωστὸ ἀγιορείτη γραφέα τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 18^{ου} αἰ., ὁ ὁποῖος, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Νικόδημος, τοῦ εἶχε παραδώσει πηγαῖο ὑλικὸ καὶ γιὰ τὸ ἔργο του Ἐπιτομὴ ἐκ τῶν Προφητανακτοδαβιτικῶν Ψαλμῶν, γνωστὸ καὶ ὡς Εὐχολόγιο τοῦ ὁσίου Νικοδήμου, τὸ ὁποῖο ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸ Τυπογραφεῖο τὸ ἔτος 1799. Ἡ μαρτυρία αὐτὴ παρέχει μία ἔμμεση ἔνδειξη ὅτι τουλάχιστον τὰ

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

άγιαννανίτικα χειρόγραφα μπορεί να άπετέλεσαν μία από τις πηγές για τή συγκρότηση αύτῆς τῆς μοναδικῆς νηπτικῆς συλλογῆς.

Παναγιώτης Σκαλτσῆς, Αναπληρωτῆς Καθηγητῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ

«ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΩΝ ΣΚΕΥΩΝ ΧΡΗΣΗ Ἡ ΧΡΙΣΤΗ; ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ
ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ»

Στην εποχή του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου είχε επικρατήσει η συνήθεια να μυρώνονται και να αγιάζονται με ειδική ευχή οι εικόνες και τα ιερά σκεύη ως έκφραση σεβασμού, ένδειξη ευλαβείας, και τονισμού της ιερότητός των.

Η πράξη αυτή στη χειρόγραφη παράδοση είναι γνωστή από τον 13^ο αι., παρά την αντίθετη θέση της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου σύμφωνα με την οποία «πολλά των εν υμῖν καθιερωμένων ευχῆν ιερὰν ου δέχονται, εξ αυτού του ονόματος πλήρη ὄντα αγιασμοῦ τε και χάριτος».

Το γεγονός ότι ο δι' ειδικῆς ευχῆς αγιασμός των σκευῶν και των εικόνων εντάχθηκε και στα έντυπα Ευχολόγια ανάγκασε τους Κολλυβάδες να εκφράσουν τη διαφωνία τους επικαλούμενοι ιστορικές μαρτυρίες, αλλά και τα θεολογικά κριτήρια της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου καθώς επίσης και της επί Νικολάου Πατριάρχου και αυτοκράτορος Αλεξίου Κομνηνού Σύνοδο του έτους 1095 στην Κωνσταντινούπολη.

Ειδικότερα ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης είναι αντίθετος με το έθος αυτό και υποστηρίζει ότι οι εικόνες και κατ' επέκταση τα ιερά σκεύη δεν μυρώνονται με άγιο μύρο, ούτε αγιάζονται με ευχές από τον Αρχιερέα διότι: α) Προσκυνούμε «διά τε το ὄνομα του Αγίου και διά την ομοιότητα οπού έχει εις το αρχέτυπον» και όχι γιατί είναι μυρωμένες οι εικόνες και ευλογημένες. β) Και οι εικόνες (τοιχογραφίες) των ιερῶν Ναῶν ἢ αυτές που υπάρχουν σε ιερά σκεύη «ούτε μυρώνονται ποτέ, ούτε ευχῆν λαμβάνουν και μ' ὄλον τούτο προσκυνούνται σχετικῶς και τιμητικῶς από ὄλους διά την ομοίωσιν οπού έχουν προς τα αρχέτυπα». γ) Θεωρεῖ ἀνόμημα το μύρωμα, διότι αποτελεί Δυτικῆ επίδραση. δ) Είναι νεωτερικῆ πράξη μη υπάρχουσα στα παλαιά Ευχολόγια.

Οι απόψεις του αγίου Νικοδήμου, ὅπως και των άλλων Κολλυβάδων γενικότερα, επηρέασαν τη μετέπειτα λειτουργικῆ πράξη χωρίς να κατορθώσουν να την καταργήσουν και ανατρέψουν δεδομένου ότι μέχρι και σήμερα υφίστανται οι σχετικῆς ευχές στο Ευχολόγιο και οι περί του θέματος αυτού γνώμες δίστανται.

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμησή του»

«ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΚΑΙ ΠΑΪΣΙΟΣ ΒΕΛΙΤΣΚΟΦΣΚΙ. ΣΥΓΓΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΙΔΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ»

Οι τρεις όσιοι πατέρες Μακάριος Μητροπολίτης Κορίνθου, Νικόδημος ο Αγιορείτης και Παΐσιος Βελιτσκοφσκι έζησαν την ίδια εποχή, περίπου τον 18^ο αιώνα. Μέχρι τα μισά του 18^{ου} αιώνα γεννήθηκαν και οι τρεις, ενώ κοιμήθηκαν με την εκπνοή του ίδιου αιώνα και μέσα στην πρώτη δεκαετία του επόμενου αιώνα. Έζησαν και προσέφεραν πνευματικά μέσα στην όλη πνευματική ατμόσφαιρα του 18^{ου} αιώνα που κυριαρχούσε στον ελλαδικό υπό οθωμανική κυριαρχία χώρο, στον Άγιον Όρος και σε ολόκληρη τη βαλκανική χερσόνησο.

Σχετικά με την ελληνική έκδοση της Φιλοκαλίας ο Κορίνθου Μακάριος είναι ο εμπνευστής και ο κύριος υποκινητής για την έκδοση της. Ο Νικόδημος ο Αγιορείτης είναι αυτός που κατά παράκληση του Μακαρίου έδωσε σάρκα και οστά στο εκδοτικό όνειρο του Μακαρίου, αφού είναι ο επιμελητής της πρώτης έκδοσης. Ο Παΐσιος Βελιτσκοφσκι είναι αυτός που μαζί με τις Δικές του μεταφραστικές φιλοκαλίες ενασχολήσεις έλαβε ως μάννα εξ ουρανού την ελληνική έκδοση της φιλοκαλίας, ώστε να διορθώσει και να εμπλουτίσει με βάση αυτή την έκδοση τη δική του μεταφραστική προσπάθεια και έτσι να ανοίξει το δρόμο για τις ρωσικές μεταφράσεις, οι οποίες στη συνέχεια διέυρυναν τα μέγιστα το πεδίο απήχησης των φιλοκαλιών διδασκαλιών.

Στην παρούσα πραγμάτευση μας θα αναδείξουμε δυο βασικά στοιχεία που συνδέουν τους τρεις φιλοκαλικούς πατέρες με δεσμούς πνευματικής συγγένειας και αλληλεπίδρασης με κοινό σημείο αναφοράς τη φιλοκαλία, ως εγχειρίδιο νηπτικής-ασκητικής ζωής και διδασκαλίας. Θα προσπαθήσουμε δηλαδή να αναδείξουμε το πώς υπάρχει συγγένεια και αλληλεπίδραση ασκητικών, νηπτικών βιωμάτων, αφενός, και αφετέρου, διάθεση μεταλαμπάδευσης αυτών των ασκητικών ιωμάτων και διδασκαλιών δια του επίμοχθου έργου της έκδοσης και διάδοσης της Φιλοκαλίας προς κοινή ωφέλεια των τέκνων της Εκκλησίας.

Πρωτοπρ. Σπυρίδων Αντωνίου, Επίκ. Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

«ΟΙ ΠΕΡΙ ΙΕΡΑΣ ΥΜΝΩΔΙΑΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ»

Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, ακολουθώντας την παράδοση των Πατέρων της Εκκλησίας, δέχεται την παιδαγωγική αξία της ιερής υμνωδίας, θεωρεί την ψαλμωδία απαραίτητο στοιχείο της λατρείας και ότι αυτή είναι λόγος και μέλος προσευχητικός. Χαρακτηριστικά της υμνωδίας πρέπει να είναι η ιεροπρέπεια, να προσφέρεται με φόβο Θεού και «μέ συντετριμμένην καρδιαν να αναπέμπωμεν τὰς δοξολογίας εἰς τὸν Θεόν».

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Τονίζει ότι, η από κοινού ψαλμωδία έχει θέση πνευματικής θυσίας, η ομοφωνία οδηγεί στην ενότητα και ομόνοια τους πιστούς, και ότι ψάλλοντας ο λαός χαίρεται και διδάσκεται υμνώντας το Θεό.

Συμφωνεί με τον άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο ότι «κανένα άλλο πράγμα δέν προξενεί ένθύμησιν στερεάν είς τήν ψυχήν, ώσάν ή μελωδία καί τó ψάλσιμον» και ότι η ύμνηση του Θεού πρέπει να είναι συνεχής και αδιάκοπη. Υπογραμμίζει, ότι «ή ύμνωδία τής άγίας ήμών Έκκλησίας, έκφράζει τó στερρόν τής καθόλου Έκκλησίας φρόνημα, τó έπικρατήσαν έν αύτῇ από τών πρώτων αιώων και μέχρις ήμών».

Δημοσθένης Στρατηγόπουλος, Δρ. Φ. Λέκτορας Φιλοσοφικής Σχολής Νις – Σερβίας

«ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ»

Στην ανακοίνωσή μας ανιχνεύονται οι πηγές του Θεοτοκαρίου του αγίου Νικοδήμου και καταβάλλεται προσπάθεια να εντοπισθεί το πιθανό πρότυπό του.

Ενώ θα ήταν αναμενόμενο ο άγιος Νικόδημος να έχει ως πρότυπο το Θεοτοκάριο του Αγαπίου Λάνδου και να το συμπληρώνει, στην πραγματικότητα το Νέον Θεοτοκάριον καμία σχέση δεν έχει με αυτό του Λάνδου σχετικά με το περιεχόμενο και τη δομή του. Ύστερα από σχετική έρευνα διαπιστώσαμε ότι η ιδέα του Θεοτοκαρίου με κανόνες στη Θεοτόκο σε καθημερινή βάση στα απόδειπνα αποτελεί κοινή αντίληψη στα Θεοτοκάρια του 18^{ου} αι. Μελετώντας διάφορα Θεοτοκάρια του ανωτέρω αιώνα, διαπιστώσαμε ότι ο άγιος Νικόδημος πρέπει να είχε υπόψη του και να άντλησε σε μεγάλο βαθμό, ως προς το περιεχόμενο, από το Θεοτοκάριο του Λουκά Νικαέως. Εντοπίστηκαν τα χειρόγραφα του ανωτέρω Θεοτοκαρίου και ερευνήθηκε η άντληση υλικού από αυτά από τον άγιο Νικόδημο κατά τη σύνθεση του δικού του Θεοτοκαρίου.

Δημοσθένης Κακλαμάνος, υπ. Διδάκτορας Θεολογίας

«ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΚΛΟΓΙΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ»

Κύριος στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η επισήμανση των χειρογράφων εκείνων, εκ των οποίων αντλήθηκαν οι Βίοι των αγίων που συμπεριλαμβάνονται στο Νέον Εκλόγιον.

Για την πραγμάτευση του θέματος κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μια εισαγωγική στοιχειώση σχετικά με την απήχηση και την διάδοση των αγιολογικών κειμένων γενικά, τόσο κατά τη βυζαντινή όσο και

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο. Επιπλέον, κρίθηκε αναγκαία η αναφορά στη μεταφραστική κίνηση του 16^{ου} – 18^{ου} αιώνα, αλλά και στη διαδικασία συγκρότησης των πρώτων εντύπων αγιολογικών συλλογών, για την πλαισίωση του κυρίως θέματος της εισήγησης, το οποίο διαρθρώνεται ως εξής:

Στο πρώτο τμήμα γίνεται λόγος για τις εκδόσεις και το περιεχόμενο της εν λόγω συλλογής· ακολουθούν κάποιες παρατηρήσεις σχετικά με την πατρότητά της, όπου εξετάζονται τα πορίσματα της πρόσφατης έρευνας. Σε αυτά τα πορίσματα προστίθεται ένα ακόμη, που έρχεται να ενισχύσει την άποψη που έχει διατυπωθεί, ότι δηλαδή το Νέον Εκλόγιον αποτελεί προϊόν συνεργασίας του αγίου Νικοδήμου με τον άγιο Μακάριο Νοταρά.

Εν συνεχεία διατυπώνονται κάποιες ειδικότερες παρατηρήσεις ως προς το θέμα των πηγών του Νέου Εκλογίου, βασισμένες, ως επί το πλείστον σε πηγαίο υλικό. Ειδικότερα, αξιοποιούνται οι πληροφορίες εκείνες που λαμβάνουμε από άλλα έργα των Κολλυβάδων, όπως είναι για παράδειγμα ο Συναξαριστής του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου.

Ακολούθως, επιχειρείται η επισήμανση των χειρογράφων που πιθανόν αποτέλεσαν τις πηγές των παραφρασμένων Βίων που συναπαρτίζουν την υπό εξέταση αγιολογική συλλογή.

Ωστόσο, η έρευνα είναι δειγματοληπτική. Έτσι, η μελέτη μας αφορά στους παρακάτω Βίους: αγίας Συγκλητικής, αγίων Ανδρονίκου, αγίου Μελετίου του ομολογητού, αγίου Μαξίμου του Καυσοκαλυβίτου, αγίου Νήφωνος του Αθωνίτου, αγίου Θεοδοσίου του νέου, αγίου Παύλου του Ξηροποταμηνού, αγίου Λαζάρου του Γαλησιώτου, όπως επίσης στη Διήγηση ενός θαύματος του αγίου Γεωργίου και στο Λόγο του Θεοδώρου του Προδρόμου στην τίμια άλυση του αποστόλου Πέτρου.

Τέλος, παράλληλα με την επισήμανση των χειρογράφων πηγών κάθε κειμένου, επιχειρείται και η επισήμανση του μεταφραστή του.

Η εισήγηση κατακλείεται με δύο προτάσεις σχετικά με τις κατευθύνσεις στις οποίες θα πρέπει να στραφεί η μελλοντική έρευνα γύρω από το ζήτημα των πηγών του Νέου Εκλογίου. Συγκεκριμένα, προτείνεται η πλήρης περιγραφή των υμνολογικών χειρογράφων συλλογών, πολλές εκ των οποίων έχουν έως σήμερα περιγραφεί πλημμελώς, ενώ υπογραμμίζεται και η σπουδαιότητα της μελέτης των χειρογράφων εκείνων (αγιορειτικής κυρίως προέλευσης) που σήμερα απόκεινται σε Βιβλιοθήκες του εξωτερικού.

Μοναχός Λουκάς Φιλοθεΐτης

«ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, ΝΕΑ ΚΛΙΜΑΞ. Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΒΑΘΜΩΝ ΤΗΣ ΟΚΤΩΗΧΟΥ»

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Ο δια τα άνω πλασμένος άνθρωπος, ευρέθη εξ απάτης πεσμένος, κάτω, θρηγών την πώσιν. Και, οραματιζόμενος την ανέγερσιν, βλέπει δια του Ιακώβ ουρανοδρόμον, κλίμακα να ενώνη την Γην με τον Ουρανό. Μη δυνάμενος να ανέλθῃ ο άνθρωπος, συγκαταβαίνει ο Θεός· και ανασώζει τον παλαιόν ο Νέος Αδάμ ενανθρωπήσας. Όλος ο Νόμος ο παλαιός και οι προφήται τύποι ήσαν της χάριτος του Ευαγγελίου.

Του οσίου και θεοφόρου Πατρός ημών Νικοδήμου του Αγιορείτου η ερμηνεία των Αναβαθμών της Οκτωήχου προσφυώς ωνομάσθη « Νέα Κλίμαξ», διότι με τα σκαλοπάτια της Χάριτος ανεβάζει τους γηγενείς διά της Θεολογίας από των γηϊνών εις τα ουράνια. Διδάσκει το μοναδικόν της υπερουσίου Θεότητος και το τριαδικόν των θεαρχικών υποστάσεων. Δογματικώς αποφαίνεται θεόν τέλειον τον Πατέρα, Θεόν τέλειον τον Υιόν, Θεόν τέλειον το πνεύμα το Άγιον· το εκ μόνου μεν του Πατρός καθ' ύπαρξιν εκπορευόμενον, συν Πατρί δε και Υιώ, συμπροσκυνούμενον και συνδοξαζόμενον· το τα σύμπαντα εν εαυτώ συνέχον· το πλήρους κινούν, αγιάζον αενάως ορατήν και άορατον κτίσιν.

Οι μεν άλλοι μελωδοί αναφέρονται δια των μελωδημάτων την εις την θεότητα του ανάρχου Πατρός και του συνανάρχου υιού και εις την Αυτόν ομοουσιότητα, ο δε των Αναβαθμών της Παρακλητικής ποιητής Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης αναφέρεται ιδιαιζόντως και κατά πλάτος εις το Παράκλητον Πνεύμα ως ομοούσιον και συναΐδιον του Πατρός και του Υιού και συμπληρωματικών της Αγίας Τριάδος. Αυτή είναι η θεολογία της Νέας Κλίμακος.

Μοναχός Elia Citterio

«ΤΟ "ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ" ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ. ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ»

Συνεχίζοντας την έρευνα που ξεκίνησε ο καθηγητής Εμμαν. Ν. Φραγκίσκος, μελετούμε τη σύνθεση του Συμβουλευτικού εγχειριδίου σε αντιπαραβολή με το ιταλικό πρωτότυπο που ο Άγιος Νικόδημος διάβαζε στο χειρόγραφο της έκδοσης του Εμμανουήλ Ρωμανίτη [Πάτμος 296] γραμμένης στη νεοελληνική. Πρόκειται για το έργο του Emanuele Tesaurο, La filosofia morale derivata dall'alto fonte del grande Aristotele Stagirita [Η ηθική φιλοσοφία που εκπορεύεται από τον μεγάλο Αριστοτέλη τον Σταγίριτη]. Ο Ρωμανίτης μετέφρασε όχι βάσει της πρώτης έκδοσης του Τορίνο 1670, αλλά βάσει μεταγενέστερων, στις οποίες περιέχεται η προσθήκη των κεφαλαίων XI (τι εστί αγαστή συμπεριφορά) και XII (κακοί τρόποι που πηγάζουν από τον καπνό) στο βιβλίο XI, που σημειακά αναπαρήγαγε ο Νικόδημος για να συντάξει το Συμβουλευτικό εγχειρίδιο, που ολοκλήρωσε περίπου το 1782 αλλά το οποίο εκδόθηκε στη Βιέννη μόλις το 1801, ακριβώς βάσει του εν λόγω κειμένου το οποίο αξιοποίησε εκτενώς. Διακρίνονται τρεις τύποι δανείων: η ιδεολογική βάση για την παρουσίαση του θέματος (που ο Νικόδημος αναγνωρίζει και επιβεβαιώνει με την πνευματική και νοητική παράδοση με την οποία γαλουχήθηκε), την αναπαραγωγή ολόκληρων σελίδων σε ορισμένα ζητήματα (την παρουσίαση διδασκαλιών σχετικά με τον έλεγχο των αισθήσεων, την περιγραφή της

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

καρδιάς, την κριτική νέων κοινωνικών συμπεριφορών όπως εκείνων που σχετίζονται με τη χρήση του καπνού), καθώς και αναρίθμητες βιβλιογραφικές και ιστορικές αναφορές στην αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή που αντλεί διαρκώς από το ιταλικό έργο. Εν κατακλείδι, υποστηρίζουμε ορισμένες σημαντικές ομοιότητες μεταξύ της μορφής του Tesaurο και του έργου του Αγιορείτη.

Δέσπω Λιάλιου, Καθηγήτρια Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

«ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ, ΜΕΘΟΔΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ»

δεν έχει παραδοθεί

Μαριαλένα Καραμούζη, Δρ. Φιλοσοφικής Σχολής της Ακαδημίας Επιστημών Σόφιας – Βουλγαρίας
«Η "ΧΡΗΣΤΟΘΕΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ" ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗ
ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ "ΧΡΗΣΤΟΘΕΙΕΣ"»

Η « Χρηστοθήθεια των Χριστιανών» του Αγίου Νικοδήμου (πρώτη έκδοση 1803) βρίσκεται σε διαλεκτική αντίθεση με την προγενέστερη « Χρηστοθήθεια» του Αντωνίου Βυζαντίου, που είχε ευρύτατη διάδοση και οδήγησε σε εκδοτική άνθηση παρομοίων κειμένων. Παρά την κοινή τους ονομασία, διαφέρουν ριζικά ως προς το πνεύμα και το στόχο της σύνθεσής τους.

Το κείμενο του Α. Βυζαντίου, γραμμένο σε αρχαία γλώσσα, είναι ένας οδηγός καλής συμπεριφοράς, που επαναπροσδιορίζει τις ανθρώπινες σχέσεις με σημείο αναφοράς όχι πλέον το Θεό, αλλά τον άνθρωπο και στόχο την επίγεια «ευδαιμονία». Βασίζεται στην ιδέα ότι η αφομοίωση εξωτερικών τύπων δημιουργεί αυτοματισμούς, που μεταβάλλουν τον ψυχισμό του ατόμου. Παράλληλα, με την αυστηρά ταξική του κοινωνική ιεράρχηση, εκφράζει την άρχουσα τάξη της εποχής και τους κανόνες που αυτή επιβάλλει.

Ο Αγ. Νικόδημος επιλέγει την απλή καθομιλουμένη, απευθυνόμενος προς πάντας, και στρέφεται ευθέως εναντίον της εκκοσμικεύσης και της δυτικοποίησης της κοινωνίας του 18^{ου} αιώνα. Θεωρεί ως ύψιστο κριτήριο σωστής συμπεριφοράς τη βιωματική μυστηριακή σχέση με το Θεό και την Εκκλησία, ορίζοντας ότι οι κοινωνικές συνήθειες που έρχονται σε αντίθεση με τους κανόνες της Εκκλησίας δεν πρέπει να τηρούνται από τους χριστιανούς. Παρά την υπερβολική σε κάποια σημεία αυστηρότητά του, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, καθώς προχωρεί στην ουσία υπερβαίνοντας τους τύπους, εξισώνει τις κοινωνικές τάξεις και προτείνει πολύ προοδευτικές για την εποχή του παιδαγωγικές και ψυχολογικές μεθόδους νοθεσίας.

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμησή του»

Φαίδων Χατζηαντωνίου, Αρχιτέκτονας ΚΕΔΑΚ

«ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΚΕΛΜΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ»

Από το 1775, οπότε εικοσιεξαετής εκάρη μοναχός στη Μονή Διονυσίου, ο λόγιος άγιος Νικόδημος Καλλιβούρης από την Νάξο άλλαξε πολλούς τόπους διαμονής αναζητώντας την ησυχία της ασκητικής ζωής. Μετά την Μονή Διονυσίου εγκαταστάθηκε για ένα διάστημα στη Νέα Σκήτη του Πύργου, μάλλον από την αρχή της ίδρυσής της (1760), και στην παντοκρατορινή καλύβη του Αγίου Αθανασίου στην Καψάλα, για να αποσυρθεί μετά στο νησί Σκυροπούλα, από όπου επέστρεψε οριστικά στο Άγιον Όρος το 1783. Στη δεύτερη αυτή περίοδο της ζωής του ο άγιος Νικόδημος έζησε στην καλύβη του Αγίου Θεωνά και σε άλλα ασκηταριά της Καψάλας, αλλά στα τελευταία χρόνια της ζωής του έζησε στο λαυριώτικο κελλί του Αγίου Γεωργίου των Σκουρταίων στις Καρυές, όπου αναπαύθηκε το 1809.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν ενδεικτικά στοιχεία για την καθημερινή ζωή και την αρχιτεκτονική οργάνωση κατά τον 18^ο αιώνα ορισμένων από τα ασκηταριά της Καψάλας και το καρεωτικό κελλί των Σκουρταίων, τα οποία συνδέονται με τον Άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη και το πολύμοχθο έργο του.

Μελίνα Παϊσίδου, Αν. Προϊσταμένη 9^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

«Η ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΣΤΙΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ: ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΟΡΦΥΡΑ, ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ»

Λίγα χρόνια πριν από τη γέννηση του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου ιστορούνται δύο ναοί στην περιοχή των Πρεσπών: το καθολικό της μονής Παναγίας Πορφύρας και ο Άγιος Γερμανός, το 1741 και το 1743 αντίστοιχα. Και τα δύο αποτελούν έργα του ίδιου αγιογραφικού συνεργείου. Τόσο το εικονογραφικό πρόγραμμα όσο και το αισθητικό αποτέλεσμα και στα δύο μνημεία συμβαδίζουν με εκλεκτές προτιμήσεις της εποχής τους και χαρακτηρίζονται από πρωτοτυπία και δημιουργικότητα. Συμβαδίζουν με τις φιλοκαλικές διδαχές του Διονυσίου εκ Φουρνά, θεωρητικού του κινήματος επιστροφής στα «μακεδονικά πρότυπα» της παλαιολόγιας ζωγραφικής. Οι ζωγράφοι μας υπηρετούν με συνέπεια το κλασικό ιδεώδες και μορφοποιούν με το χρωστήρα τους τη «θεολογία του κάλλους» που εμφανίζεται συστηματικά στις επόμενες δεκαετίες σε τοιχογραφίες αγιορείτικων μονών του 18^{ου} αι., όπως στο καθολικό της Μονής Φιλοθέου (1752), στο Κυριακό της Σκήτης της Αγίας Άννας (1757), η αγιογράφηση του οποίου συνδέθηκε με το κίνημα των κολλυβάδων, και στο καθολικό της Μονής Γρηγορίου (1779).

Δ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης και η εποχή του. 200 χρόνια από την κοίμηση του»

Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρείται η πρόδρομη σύνδεση του φιλόκαλου πνεύματος που διέπει τις τοιχογραφίες των Πρεσπών με τη θεωρία της φιλοκαλικής αναγέννησης στη θεολογία και το θεωρητικό εκφραστή της Νικόδημο τον Αγιορείτη. Τοποθετούνται στην εποχή τους, στο πνεύμα του διαφωτισμού, της αναγέννησης των ελληνικών γραμμάτων μέσω της συστηματικής διδασκαλίας της γλώσσας στα ελληνικά σχολεία, της λειτουργίας της Αθωνιάδας Σχολής, του κηρύγματος του Κοσμά Αιτωλού και της αποκάθαρσης της ορθοδοξίας από κάθε ρωμαιοκαθολικό κατάλοιπο σε επίπεδο θεολογίας και τέχνης. Θεωρείται αποτέλεσμα της λογισσύνης και της δραστηριότητας δύο εκκλησιαστικών μορφών της περιοχής, του επισκόπου Πρεσπών Παρθενίου (1741-1767) και του αρχιεπισκόπου Αχρίδος Ιωάσαφ (1719-1745) προς όφελος μιας ελληνικής κλασικίζουσας και ορθόδοξης παιδείας.

Τρύφων Τσομπάνης, Λέκτορας Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

«ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΔΗΜΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ»

Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης ο άγιος της κολυβαδικής πνευματικής παραδόσεως μέσα από τα έργα του χειραγωγεί τους πιστούς στο δρόμο της σωτηρίας. Ιδιαίτερα μέσα από το Συμβουλευτικό του Εγχειρίδιο, μας μεταφέρει τη θέση της Εκκλησίας και την εμπειρία των Πατέρων μας σχετικά με τον αγώνα της κάθαρσης που διεξάγει ο πιστός. Η Αριστοτελική θέση « ουδέν εν των νώ, ο μη πρότερον εν τη αισθήσει», γίνεται για τον άγ. Νικόδημο αφορμή θεολογικού στοχασμού και εμπάθυνσης στην αγιοπνευματική παράδοση της εκκλησίας μας, μέσα δε και από τον δικό του Μοναχικό αγώνα καθοδηγεί με ασφάλεια τους πιστούς, κληρικούς και λαϊκούς στην κάθαρση, τον φωτισμό και τη Θέωση. Η κάθαρση δε των αισθήσεων αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση ώστε να οδηγηθεί ο πιστός στο μυστήριο της εκκλησίας και στη μετοχή της θείας μακαριότητας. Η κραυγή του σύγχρονου Σουηδού σκηνοθέτη Ι. Μπέρκμαν, « μα γιατί να μη μπορώ να γνωρίσω το θεό με όλες μου τις αισθήσεις;», βρίσκει απάντηση μέσα από την σοφή διδασκαλία του αγίου Νικοδήμου, που μας παραδίδει ότι η κάθαρση των αισθήσεων κάμνει την ψυχή δεκτική των ακτίστων ενεργειών του θεού και οδηγούν στη ένωση μαζί Του.